

Ungdomsbrottslighet – riskfaktorer

– en kvalitativa studie

Av
Theres Espfors

Ht-10

Handledare: Lars B. Ohlsson

Abstract

Author: Theres Espfors

Title: Criminal delinquency – risk factors , a qualitative study.

Supervisor: Lars B. Ohlsson

Assessor: Staffan Blomberg

Criminal Delinquency is by no means a new phenomenon among young males. It has become increasingly serious during the course of the last 20 years and pertinent acts of criminal activity are carried out with much more dangerous and injurious weapons. The underlying aim of this study is to establish just what the risk factors of delinquency are. How do social workers and probation officers approach young offenders and what experiences relating to risk factors tend to emerge from individual practice? I have systematically commissioned thorough qualitative study involving interviews from different officers who primarily specialise with this targetgroup. The analysis has been based on Hirschi's theory about social connections. The final result ultimately evinced that the most prevalent risk factors appear to be low self-esteem, lack of self-command, inadequate nurturing and a neuropsychiatric diagnosis. Furthermore, the results demonstrate that there are considerable differences between the officers involved, which also entailed a skewed final outcome. The probation officers experience more group recruitments, the lack of resources at schools and that prosecutions of youths are not a priority in courts. The social workers experience it is the learned behaviour and neuropsychiatric diagnosis

Keywords: Delinquency, young males, risk factors, qualitative study, social connections.

Nyckelord: Brottslighet, unga män, riskfaktorer, kvalitativ studie, sociala band.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1 Problemformulering och avgränsning	4
Definition av ungdom och brott.....	5
Syfte och frågeställningar.....	5
2. Metodologiska övervägande	5
2.1 Urval	5
2.2 Val av metod.....	6
2.3 Metodens förtjänster och begränsningar.....	7
2.4 Validitet och reliabilitet	8
2.5 Analys av empiri.....	8
2.6 Etiska övervägande.....	9
3. Litteratursökning	10
4. Litteraturgenomgång	10
4.1 Bakgrund och historia till ungdomskriminalitet	10
4.2 Riskfaktorer – en historisk översikt.....	11
5. Teori	14
6. Resultat och analys.....	14
6.1 Hur skiljer sig erfarenhet syn mellan de olika respondenterna?.....	20
7. Avslutande diskussion och vidare forskning.....	24
Litteraturlista	28
Bilaga 1	29
Bilaga 2	30

1. Inledning

1.1 Problemformulering och avgränsning

Sturebymordet i juni 2009 där en 16 årig flicka hetsade sin 16 åriga pojkvän till att mörda Therese Johannsson Rojo och Vollsjomordet i augusti 2009 där en nu 16 årig pojke sköt sin 19 åriga syster till döds rörde upp starka känslor i samhället. Man frågade sig hur så pass unga individer kan begå dessa handlingar? Varför begår unga individer brott och i dessa två fall mord? Denna fråga är och har alltid varit omdiskuterad både inom kriminologin, psykologin och socialt arbete. Ungdomsbrottslighet är ett fenomen som alltid funnits i samhället men som de senaste 20 åren kommit att öka, samt att de brott som begås tenderar att bli grövre och att förövarnas ålder kryper allt längre ner enligt Brottsförebyggande rådet (www.bra.se) Bilden av ungdomar som begår brott är tvetydig eftersom man både ser ungdomen som en "fara" för samhället, och att ungdomen, genom sitt kriminella handlande utgör en fara för sig själv. Allt eftersom ungdomen ses som framtiden, blir det ett "misslyckande" både för ungdomen, men också för samhället i stort när denna målgrupp begår brottsliga handlingar.

Estrada & Flyghed (2007) beskriver den svenska ungdomsbrottsligheten i termer av både ett antisocialt beteende och en kriminell livsstil, vilket bidrar till att ungdomsbrottslighet ses som tyngre problematik än "vanlig" brottslighet, eftersom ungdomen sätts i samband med att vara framtiden i samhället och i många ögon fortfarande bara är ett barn. I takt med den senaste tidens uppmärksammade brott i media, har jag valt att undersöka hur en del av fältet som arbetar med denna målgrupp ser på riskfaktorerna till varför ungdomar begår brott. Detta är intressant att studera eftersom det krävs en förståelse till vad det är som gör att unga individer begår denna typ av brott. På många håll bedrivs idag behandling och utredning med denna målgrupp, och det är viktigt att ha fräsch kunskap om hur riskfaktorerna ser ut.

Undersökningens omfattning kräver också att jag avgränsar vilken typ av brott jag avser att undersöka. Min avgränsning leder till att undersöka våldsbrott, såsom misshandel, grov misshandel, samt dråp. Det ska poängteras att ungdomsvåld med dödlig utgång är ovanligt. Forskare på området räknar med i snitt fyra fall per år sedan 1980 – talet (Granath 2009).

Definition av ungdom och brott

Vad är då en ungdom? Det kan vara svårt att avgränsa och definiera vad man menar med ungdom. Det finns olika perspektiv att utgå ifrån. Enligt Estrada & Flyghed (2007) kan man sägas börja vara ungdom i detta avseende när man fyllt 15 år eftersom det också innebär straffmyndighet. Tiden runt 15 år är också då den unge börjar lösgöra sig från sina föräldrar och mer kommer att betraktas som ”vuxen” utifrån samhällets perspektiv (Estrada & Flyghed 2007). Ungdomsbrottslighet kräver alltså i princip att ungdomens ålder börjar vid 15 år.

Jag har valt att fokusera på manliga ungdomar i åldern 15 – 20 år. Detta eftersom uppsatsen omfång kräver avgränsning, samt att litteraturen jag satt mig in i föreslår dessa ålderskategorier. För att lättare förstå vad brottslighet är, måste en definition tillstå. Enligt Estrada & Flyghed (2007) kan man se på brottslighet utifrån definitionen ”sammanfattande term för begångna straffbelagda handlingar” (2007:13).

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka fältsekreterares, utredares och behandlingspersonals syn och erfarenheter på vilka riskfaktorer som kan ligga bakom att män 15 – 20 år begår våldsbrott. Följande frågeställningar blir aktuella:

- Vilka riskfaktorer anser fältsekreterare, utredare och behandlingspersonal kan orsaka att unga män begår våldsbrott?
- Finns det en skillnad mellan fältsekreterarna, utredare och behandlingspersonal i synen på riskfaktorer?

2. Metodologiska övervägande

2.1 Urval

Jag har i denna undersökning utfört intervjuer med två fältsekreterare och en utredare samt med tre av personalen från två olika behandlingshem för ungdomar som begått brott eller som befinner sig i riskzonen för att begå brott i olika kommuner i södra Sverige. Fältsekreteraren arbetar dock inte med själva utredningen men har direktkontakt med fältet och de socialsekreterare som handlägger ungdomen samt möter många ungdomar i eller i riskzonen

för att utveckla en kriminell livsstil. Jag anser därför att intervjupersonerna är relevanta för min undersökning.

Undersökningens omfattning kräver en avgränsning av hur många respondenter jag avser intervjua, därför har jag valt att intervjua en socialsekreterare med utredning och två fältsekreterare samt tre behandlingspersonal vid två olika behandlingshem. Sammantaget har jag utfört sex intervjuer.

Jag vill undersöka hur man som socialsekreterare (i två fall fältsekreterare) respektive behandlare ser på riskfaktorer hos ungdomar att begå grova brott, varför mitt urval blir representativt för de jag har intervjuat, men kan inte generaliseras till andra kommuner och andra socialsekreterare och behandlare. Urvalet har skett slumpmässigt från de kommuner som var villiga att ställa upp, jag har med andra ord inte tagit hänsyn till geografisk närhet eftersom det inte är relevant för min undersökning. Jag har valt att fokusera på killar i åldern 15-20 år. Fokuseringen på det manliga könet har valts eftersom det genom tidigare studier och historiskt sett alltid varit en överrepresentation av det manliga könet. Eftersom majoriteten av våldsbrott utförs av män (killar) är det också här jag hittat relevant forskning (Estrada & Flyghed 2007). Vad gäller åldern 15-20 år är det denna ålder majoriteten av tidigare forskning använder, samt att det i denna ålder enklast går att utläsa vilka som räknas som "ungdom", (se problemformulering).

2.2 Val av metod

Jag har valt att använda mig av kvalitativ metod eftersom det ger mig de djup jag eftersträvar. Eftersom jag vill ha reda på *syn och erfarenheter* passar därför semistrukturerade intervjuer bäst då den typ av intervjuer ger mig bästa möjliga förutsättningar för det jag avser undersöka samtidigt som det ger mig möjlighet att få fördjupande och analyserbara data. May (2001) menar att det är brukligt med semistrukturerade intervjuer då respondenterna har möjlighet att fördjupa sina svar samt kan gå in i en dialog med intervjuaren. Däremot innebär en semistrukturerad intervju att intervjuaren kan ha vissa specifika frågor för att få ut det man vill samt att det ger en viss kontroll över intervjun (May 2001). Aspens (2007) ger i sin tur även en anledning till att använda semistrukturerade intervjuer då det är en lämplig metod till informationshämtning och en möjlighet att komma närmre och få svar på hur respondenten tänker kring det fenomen jag avser belysa.

Det finns tre olika villkor som bör uppfyllas för att en intervju ska vara lyckad. För det första måste man som intervjuare förvissa sig om tillgängligheten hos respondenten. Med detta menar jag att man har tillgång till material och information om det man avser undersöka. Det andra är det som kallas kognition, alltså att respondenten vet vad som krävs av denne i

intervjutillfället. Det tredje och sista är att respondenten känner motivation att svara och att intervjuaren bryr sig om vad denne säger, med andra ord är det viktigt att vara en god lyssnare som intervjuare (May 2001). Detta har jag försökt uppfylla då jag i god tid tagit kontakt med fältet och noggrant förklarat vad min undersökning syftar till samt informerat om de etiska aspekterna, därmed vet respondenten vad som kommer att ske när jag kommer till intervjutillfället. Intervjupersonerna har fått skriva under ett så kallat "informerat samtycke" där respondenten kan läsa vad undersökningen går ut på samt hur den ska genomföras. Under intervjun har jag tänkt på den tredje aspekten som Aspers (2007) skrivit om. Att lyssna noga och att inte avbryta är viktiga inslag under intervjutillfället. Eftersom jag ämnar undersöka socialsekreterares samt behandlingspersonalens upplevelser och erfarenheter av riskfaktorer blir metoden adekvat. Enkäter är alltså för min undersökning en utesluten metod eftersom det i en enkät inte går att fördjupa och förklara sina svar och berätta om vilken erfarenhet respondenten har av det jag avser undersöka. Visserligen kan enkäter ha öppna frågor, men i detta fall kan inte enkäter ge mig de djupa jag behöver för min undersökning.

2.3 Metodens förtjänster och begränsningar

Jag är medveten om att undersökningen har sina begränsningar, då sex intervjupersoner inte kan anses utgöra ett heltäckande empiriskt underlag för att förklara alla riskfaktorer bakom varför ungdomar begår brott. Metoden kvalitativ intervju har som redan nämnts sin förtjänst i att jag som intervjuare kommer närmare respondenterna samt att jag har möjlighet att gå in i dialog med dem.

En ytterliggare förtjänst skulle kunna vara att undersökningen lite kan förklara *nutidens fält*, alltså hur fältet, utredare och behandlingspersonal ser riskfaktorer hos unga våldsverkare. Det är en stor begränsning i att inte kunna intervjua ett större antal personer för att på så sätt få en större helhetsbild.

Två av mina respondenter är fältsekreterare och inte socialsekreterare som jag från början tänkt använda. Detta har sin förtjänst i att de "ser" fältet på ett annat sätt än en socialsekreterare samt att de jobbar närmare ungdomarna. Dessa två intervjupersoner jobbar tillsammans, vilket är värt att notera då de kan hända att de svarar ungefär likartat på en del av frågorna. Bristen i detta skulle kunna ses som att svaren blir likartade medan förtjänsten skulle kunna tänkas bli en högre validitet, eftersom två likartade svar skulle kunna ses som mer sanningsenliga.

Intervjuerna vid behandlingshem 1 blev på grund av tekniska problem inte korrekt inspelade, varför jag ej kunde transkribera dem. Därför finns det ej direkta citat utifrån dessa intervjuer.

Däremot har jag använt mig av viss information som gick att utläsa. Det är en begränsning i studien att inte kunna befästa information genom ordagranna citat.

2.4 Validitet och reliabilitet

Urvalet för denna undersökning ska inte ses som representativ för alla de som jobbar med ungdomar med denna typ av sociala problem, men som ändå har sina förtjänster i att den speglar en liten del av det sociala arbetet i en del av södra Sverige. Som Jönson (2010) menar så innebär reliabiliteten att hitta *rätt* personer, *rätt* antal personer och att ställa *rätt* frågor för att undersökningen ska få så hög reliabilitet som möjligt. När man som student eller forskare använder sig av metoden semistrukturerad intervju är det av vikt att föra ett resonemang kring datamaterialets reliabilitet och validitet. Det är även viktigt att tänka över sin roll som forskare och att tänka kritiskt kring både hur man använder sin roll i intervjuerna och hur man påverkas av och påverkar respondenterna, om än undermedvetet (Aspers 2007).

Jag är medveten om att jag bär på en förförståelse inför intervjuerna med mina respondenter. Detta är något ofrånkomligt eftersom det ofta rapporteras kring ungdomsbrottslighet i media. Det handlar om att vara medveten om sina tankar samtidigt som det är svårt att bortse helt ifrån dem. Jag tänker även på att hur jag väljer att formulera mina intervjufrågor påverkar intervjusituationen. Reliabiliteten handlar om hur *tillförlitlig* studien anses vara. Min studie är relativt liten och kan inte generalisera ungdomskriminalitet i högre grad.

Validiteten i undersökningen innebär om jag verkligen har undersökt det jag avsett att undersöka. I min undersökning är jag ute efter att ta reda på socialsekreterares samt behandlingspersonals *syn och erfarenheter* på vilka riskfaktorer som kan leda till att unga män 15-20 år begår grova våldsbrott. Mina frågor kommer därför att vara utformade i just detta syfte. Däremot kan jag aldrig förvänta mig att min forskning kan ge svar på alla frågor, men till största del anser jag att min validitet är hög och därför pålitlig (Aspers 2007). Eftersom jag har en liten population kan mina slutsatser vara trovärdiga utifrån mina intervjupersoners utsagor, men kan, och har inte som syfte att spegla alla ungdomar i södra Sverige.

2.5 Analys av empiri

Intervjuerna utgör det största underlaget i denna undersökning. Jag har transkriberat intervjuerna i sin helhet och har sedan analyserat utsagorna och gjort en jämförande analys mellan socialsekreterarnas upplevelser respektive behandlingspersonalens av riskfaktorer. Jag har använt mig av en intervjuguide med vissa frågor, alltså en semistrukturerad intervju som har fokuserat på mina respondenters syn på och erfarenheter av vilka riskfaktorer som kan

ligga bakom brott. Utifrån mina respondenters svar samt teori har jag sedan analyserat utsagorna. Kodningen har utförts selektivt, vilket innebär att jag har valt ut det som sägs i intervjuerna som är relevant för mina frågeställningar. Watt Boolsen (2007) skriver att i den selektiva kodningen ”väljer du ut delar av texten som gör din teori tydligare” (2007:130).

Analysen har gjorts utifrån en så kallad innehållsanalys, det vill säga, jag vill genom innehållet i intervjuutsagorna få fram hur mina respondenter förklarar och ger exempel på faktorer och olika sammanhang som kan bidra till svar på mina frågeställningar och som kan fästas genom min teori (Watt Boolsen 2007). Analysen av empirin utgår från Hirschis teori om sociala band. Tanken med att välja vilken teori som skulle bli aktuell var att försöka få med så många olika aspekter som möjligt. Teorier som var tänkbara från början var konflikt och konsensusteorin eller stämplingsteorin. Motiveringen till att det slutligen blev Hirschis teori bero på dess funktion med de 4 aspekterna, vilka belyser både individuella och samhällsliga perspektiv.

2.6 Etiska övervägande

När man som forskare eller student väljer att undersöka sociala problem, eller något som rör människors liv och livsvillkor är det oundvikligt att tänka över etiska frågor. I min undersökning har jag både valt och förstått att det inte är möjligt, av etiska skäl att intervjua ungdomar som begått brott. Att intervjua socialsekreterare (i detta fall fältsekreterare) utredare och behandlingspersonal kan ses som mindre riskabelt för mig, då de inte befinner sig ett speciellt utsatt läge, som ungdomen hade gjort. Varje respondent fick ett informerat samtycke där jag beskrivit hur respondenten ska skyddas, och att materialet kommer behandlas med största konfidentialitet allt enligt vetenskapsrådet anvisningar för forskning inom samhällsvetenskap (www.vetenskapsradet.se). *Öppenhetskravet* innebär att jag har skyldighet att informera mina respondenter och hämta samtycke till att intervjuerna genomförs, vilket jag ämnar göra via en informationsblankett som varje respondent får underteckna. *Självbestämmandekravet* innebär att mina respondenter har möjlighet att själva bestämma om och hur länge de vill medverka i intervjun. *Konfidentialitetskravet* innebär att mina intervjupersoner garanteras största möjliga anonymitet. Det sista kravet är *autonomikravet* vilket innebär att de data jag samlar in endast får användas i syftet att genomföra denna undersökning (Råd och anvisningar för uppsatsarbete, Socialhögskolan Lund).

3. Litteratursökning

Min undersökning avser att utreda vilka riskfaktorer som ligger till grund för att en ungdom i åldern 15-20 år ska utveckla en kriminell livsstil. Sökningar efter tidigare forskning har jag gjort via databaserna Elin, Libris samt SwePub. Den svenska litteraturen har jag kunnat hämta ifrån Libris samt SwePub via sökorden *ungdomskriminalitet*, *riskfaktorer och kriminalitet*, *riskfaktor* samt ungdom + kriminalitet*. Det finns omfattande forskning och litteratur inom ämnet ungdomsbrottslighet. Jag har valt att använda databaserna Libris samt SwePub eftersom jag här hittat mest relevant material. Genom sökningar fann jag mycket litteratur, dock inte många avhandlingar specifikt om ungdomsbrottslighet. Istället fann jag en hel del böcker inom detsamma. Det finns en hel del svensk forskning inom mitt område, varför jag har valt att söka genom svenska databaser. Jag har även funnit den del engelsk litteratur och artiklar via ELIN. I huvudsak har jag använt mig av Journal Of British Social Work, då det är en tidning med hög vetenskaplig kvalitet.

4. Litteraturgenomgång

Jag kommer här att presentera ett urval av tidigare forskning som är intressant utifrån mina frågeställningar samt beskriva bakgrund och historia till ungdomskriminalitet.

4.1 Bakgrund och historia till ungdomskriminalitet

Ungdomskriminalitet är ett omfattande och komplext bekymmer, som alltid förbryllat forskarna så väl internationellt som nationellt. Forskningen av ungdomskriminalitet är och har alltid varit omfattande. Många länder och sakkunniga i ämnet har alltid ställt sig frågan; varför begår unga kriminella handlingar? Redan under 1800-talet pratade man om ”den vanartiga ungdomen”, vagabonder och ”illbatteringar”. Vid den här tiden började också speciella anstalter och botgöringsskolor byggas i samhället, där pojkar skulle tillbringa sin tid för att gottgöra det ”hemska” de utsatt samhället för. Samtidigt i denna tidsepok byggdes Råby ungdomshem i Lund, som än idag är en institution för kriminella pojkar och flickor (Ohlsson & Swärd 1994).

Debatten om den vanartiga ungdomen tog sin början under 1800 talet eftersom många familjer flyttade in till städerna i samband med att industrialismen hade sin tid. Det talades i princip endast om pojken som ”den farliga” som förstörde för ”de fina” flickorna (Ohlsson & Swärd 1994). Historien pekar på en ökning efter 1920 –talet. Det var också då som forskare började intressera sig för ungdomen och kriminaliteten som problemområde. Ungdomarna

började umgås i gäng och i städerna kunde man stöta på fler och fler sådana. Att fler gäng började bildas kunde enligt forskarna Ohlsson & Swärd bero på den ekonomiska kris som världen upplevde 1929 också i samband med ökad arbetslöshet. Vidare började media uppmärksamma fler och fler brott samtidigt som många familjer, och då ungdomar började få en ”bättre hemmiljö” allteftersom ekonomin tillät.

Det moderna samhället började bildas och i detta blev kraven på ungdomen fler och fler. Under 1950 – talet hade fler familjer råd med egen bil, vilket bidrog till att bilstölderna ökade. I takt med att ungdomsbrott ökade mer och mer ville man hitta orsakssammanband. Till exempel sågs den materiella nöden, nya miljonmrådesbyggen samt ännu mer gängbildningar som orsaker till brott. Under 1960 – talets slut började Gustav Jonsson diskutera det sociala arvet, och kom senare ut med en bok i desamma. Jonsson menade att dåliga relationer, alkoholism och brottslighet inom familjen var de främsta orsakerna till brottslighet. Vidare berättar historien om ett allt mer teknologisk inriktat samhälle, där datateknologi och utbildning allt mer kom att stå i centrum. Brott som snatteri, misshandel, skadegörelse och inbrott har alltid varit intresseväckande för allmänheten och diskussionen om den ”konstiga” ungdomen är alltid en het potatis.

De senaste 20 åren har en allt mer omfattande forskning tagit sin fart, detta i samband med att många forskare tycker sig se en ökning av antalet ungdomsbrott. Från 1980 – talet och fram till 1990 skedde en stor ökning i misshandel, detta avtog visserligen då, men fortfarande ser man många fall av misshandel. Ökningen gäller dock inte för de allra grävsta och mest allvarliga brotten (Estrada & Flyghed 2007). Slutligen ger litteraturen och historien bakom ungdomskriminalitet en förståelse av att det alltid är och har varit en stor debattfråga, och som ständigt är i behov att utforskas.

4.2 Riskfaktorer till kriminalitet – en historisk översikt

För att kunna analysera min empiri och riskfaktorer bakom ungdomskriminalitet kommer jag att redovisa olika utgångspunkter som litteraturen tar upp. Det finns åtskillig forskning inom detta ämne. Nedan redovisar jag en del av den forskningen, och speciellt forskning som innefattar riskfaktorer i ungdomsbrottslighet.

Amerikansk forskning har visat på en individfaktor som belyser frågan om lägre intelligens. Alltucker et al. (2006) skriver att många med en kriminell livsstil även visade sig ha inlärningssvårigheter samt svårigheter med sociala och emotionella betingelser. Idag vet vi att individer med till exempel ADHD eller annan neuropsykiatrisk diagnos kan ha svårigheter

med inlärnigen och sociala koder (Andershed & Andershed 2008). Ohlsson & Swärd (1994) skriver att den svenske psykiatriprofessorn Sten Levander redan under 1980-talet menade på att individer med diagnoser som till exempel DAMP (idag vår benämning på ADHD) hade större risker att hamna i en kriminell och förödande livsstil. Detta innebär att de biologiska orsakerna blir i centrum samt att det är förutbestämt hos individen och kan ej påverkas utifrån till exempel vilket socialt sammanhang individen befinner sig i. Vidare skriver Ohlsson & Swärd om inlärningssvårigheter och att det historiskt sett i många fall varit vanligt med dessa svårigheter hos personer med en kriminell livsstil.

Det är i princip omöjligt att besvara frågan varför unga begår grova våldsbrott med en enda mening eller med endast ett perspektiv. Kortfattat frågar man sig om ungdomskriminalitet i första hand uppstår på grund av defekter i samhället eller om det endast handlar om individens eget handlande och individens genetiska uppbyggnad eller om båda faktorerna? Med detta menas om kriminalitet i första hand ska förstås som arv eller miljö, eller om de båda faktorerna spelar in.

Det krävs att man ser till många olika perspektiv för att få en helhetsbild av ungdomens handlande samt orsaker till desamma. Det finns åtskilliga teorier och förklaringsmodeller bakom ungdomskriminalitet. Det finns de forskare som hävdar att ungdomskriminalitet i första hand ska ses som ett individorienterat problem, sedan finns det de som anser att det i första hand ska ses som ett samhälleligt problem.

Ohlsson & Swärd (1994) skriver om olika teorier och förklaringsmodeller bakom ungdomskriminalitet. Ett sätt att se fenomenet på är utifrån teorier om deterministiska eller voluntaristiska orsaker till en individs handlande. Dessa båda teorier utgår från hur pass fri individen är att välja sitt handlande, samt hur mycket samhället påverkar.

Jonas Ring i Estrada & Flyghed (2007) skriver i sitt kapitel om *Risikfaktorer och brott*, att teorin om sociala band är den mest förekommande. Travis Hirschi (2004) har utvecklat teorin om sociala band och i samarbete med en annan forskare vid namn Gottfredson utvecklat teorin mot att även peka på betydelsen av social kontroll. De menar att låg självkontroll är en stor riskfaktor i samband med kriminalitet. Låg självkontroll innebär att det är svårt för individen att stå emot sociala tryck och det som för stunden verkar vara det enda rätta. Enligt forskarna grundläggs denna egenskap hos individen redan i barndomen genom föräldrars uppfostran. Faktorer som etnicitet, socioekonomisk status och var man bor kan också ses som riskfaktorer bakom ungdomskriminalitet. Utifrån litteraturen kan man läsa att en del pekar på socioekonomisk status samt kön som några riskfaktorer till kriminalitet.

Alltucker et al. (2006) skriver om olika karaktäristiska drag hos unga individer i USA som leder till att de hamnar i tidig kriminalitet. Författarna beskriver att det är många faktorer som kan bidra till kriminalitet, men att dem, i sin undersökning har identifierat två olika vägar, ”early och late starters”. Early starters är samtidigt ett känt begrepp även i Sverige. Faktorena som Alltucker et al. har fått fram är bland annat att misshandel och negligering i tidig ålder kan leda till icke önskvärd utveckling hos barnet. ”Child maltreatment, including child physical abuse, emotional abuse, sexual abuse, and child neglect is associated with future violent behavior” (Alltucker et al. 2006: 480). Alltucker et al. utgår alltså en hel del ifrån att det är faktorer inom barnet och tidigare erfarenheter hos densamme som är de främsta anledningar till kriminellt beteende. Forskare i Australien har kommit fram till att kön och socioekonomisk status är en del av de många riskfaktorer för att utveckla och behålla en kriminell livsstil (Brame, Mazerolle & Piquero 2010).

Lagerberg och Sundelin (2000) har i sin bok skrivit om riskbegreppet inom barns utveckling. De vill förmedla hur man med hjälp av olika modeller kan se om barnet befinner sig i en riskzon att utvecklas ogynnsamt, och där kan kriminalitet räknas till en av de ogynnsamma faktorerna. De skriver om *riskfaktormodeller*, som man som professionell kan arbeta utifrån för att försöka förutse hur ett barn kommer utvecklas. Författarna skriver också om screening, som är ett instrument för att beräkna om en person har eller kommer få ett visst problem. Författarna har genom sin forskning kommit fram till olika typer av risker hos eller omkring barnet. Det är *risker som kan hänföras till barnet, risker som kan hänföras till föräldrar* samt *risker som kan hänföras till familjen* (sid 111). Olika faktorer som missbruk, status, föräldrabarnrelationer och geografisk status, kan i vissa fall leda till att ett barn far illa, och hamnar i till exempel kriminalitet. Det har också betydelse vilket kön man är. Killar har en tendens att oftare råka illa ut, och vara mer utsatta, det är helt enkelt farligare att vara kille (ibid.). De kan genom sin forskning konstatera att kriminalitet och asocialt beteende är avsevärt vanligare bland pojkar. De skriver precis som Alltucker et al. (2006) samt Ohlsson och Swärd (1994) att många i riskzonen har visat på svårigheter i skolan, läs och skrivsvårigheter samt vissa beteendeproblem.

Andershed & Andershed (2008) har studerat normbrytande beteende i barndomen. Deras forskning går visserligen endast upp till barn på 12 år, men är ändå intressant för min studie då de skriver om hur tidiga tecken kan förhindra en kriminell utveckling. Deras beskrivning om riskfaktorer och tidigt normbrytande beteende gör en förståelse till min studie som just behandlar hur riskfaktorer syns hos ungdomar.

Eva Chinapahs studie om *Tonårsnormer i förändring* från 2000 berör ämnet om tonårsnormer och baseras på en empirisk studie från 1969 och 1995. Studien presenterades 2000. I studien

redovisar Chinapah en mängd olika normer och normbrott och hur dessa ses på olika sätt av tonårsflickor respektive pojkar. Studien medför en diskussion huruvida dessa normbrott skulle kunna leda vidare till en kriminell livsstil. Chinapah diskuterar hur hennes undersökning kan förstås utifrån ungdomsbrottslighet, varför den blir intressant som material för min studie. Genom att se på de olika normbrotten som till exempel att röka hasch, skolka samt strunta i föräldrarsanktioner, och hur dessa ses av 15 åringar från 1995 kan hjälpa min förståelse av resultatdelen i min studie.

5. Teori

Den teori jag använder mig av i denna undersökning är Travis Hirschis (2004) teori om sociala band, vilket innebär att det är de *sociala banden* som en individ har till exempel till sin familj, skola eller kamrater hur de ser ut och hur starka det är som kan förklara avvikelse och kriminalitet. Hirschis teori innebär fyra olika områden/begrepp. För det första *anknytning*, nära relationer till andra som till exempel familjen eller vänner, *åtagande*, strävan efter att vara framgångsrik i samhället och ha en utbildning, *involvering*, hur mycket individen är med i olika aktiviteter och inte engagerar sig i kriminella grupper samt *övertygelse*, hur individen har en inre övertygelse av moral, i att det är fel att begå kriminella handlingar och att det är viktigt att följa samhällets lagar och regler. Om de olika sociala banden har brister eller blivit brutna så är risken större för individen att hamna i kriminalitet. Hirschis (2004) teori kan knytas både till ett individuellt perspektiv såväl som till ett samhälleligt, vilket torde vara en övergripande rationell teori att förklara kriminalitet ifrån. Att teorin innefattar fyra olika begrepp som spänner över olika områden i sin tur, gör teorin intressant för denna studie. Det finns alltid svagheter med alla teorier men denna teori har mindre brister i mitt tycke. Eftersom jag har undersökt vilka riskfaktorer fältsekreterare, utredare samt behandlingspersonal har blir teorin relevant då riskfaktorer kan involveras i alla de fyra begreppen som ingår i Hirschis teori.

6. Resultat och analys

I denna del av uppsatsen kommer jag att analysera och diskutera min empiri utifrån Hirschis teori om sociala band och de frågeställningar jag ämnar besvara. Analysen syftar till att jämföra synen och erfarenheterna mellan mina respondenter. Jag kommer att börja med att åskådliggöra hur det ser ut idag till viss del för de ungdomar som mina respondenter möter på sitt arbetsfält. I de fall där respondenten betonar ett ord starkt använder jag versaler eller utropstecken för att markera röstvolymen i intervjun.

Fältsekreterarnas, utredarnas och behandlingspersonalens arbetsfält ser olika ut samtidigt som de arbetar med ungefär likartade målgrupper. Fältsekreterarnas främsta arbetsuppgifter är att arbeta förebyggande och uppsökande med ungdomar som är eller är på väg in i olika destruktiva beteende, eller som behöver stöd på annat sätt. Utredarnas arbetsuppgifter är att utreda och kartlägga hur den unges möjligheter ser ut till vård, boende eller annan behandling. Behandlingspersonalens uppgifter är att utföra den tjänst som socialsekreteraren föreslagit. Det kan handla om stödsamtal, motiverande samtal eller att lära sig komma iväg till skolan och lära sig olika sociala koder. På detta sätt förstås mina respondenters olika utgångspunkter och uttalande utifrån hur de arbetar. Det är därför inte svårt att förstå att de kan ha olika erfarenheter av arbetet samtidigt som mycket av deras erfarenheter är likartade.

Som det ser ut idag arbetar fältsekreterarna med samverkansgrupper av olika slag, kill/tjejgrupper, skapa ett förtroende hos ungdomen, öka självkänslan eller diskutera olika alkohol/drogfrågor. De går också ut och träffar klasserna på skolan minst en gång per läsår, då årskurs 7,8 samt 9.

”Vi träffar alla klasserna årskurs 7,8, 9 minst en gång per läsår, oftast utifrån ett tema som skolorna har. Alltifrån sex och samlevnad, porrdiskussion med killarna, till alkohol och drogdiskussioner, typ don´t drink and drive diskussionen”(Fältsekreterare 1).

Fältsekreterarna pratar om hur det i dagens samhälle blir mer och mer teknikinriktat. Barn och unga använder idag tekniken, datorer och mobiler extremt mycket. Fältsekreterare 1 för ett resonemang om hur han tänker kring detta relativt nya fenomen.

”Sen är det också beroende på hur ser vår omvärld ut, vad får jag till mig som ungdom, bara som det faktum att man som ung idag processar miljontals mer information än när jag var 16 år. Eee... telefonerna är aldrig avstängda, vad gör det med vår nattsöm, att alltid vara tillgänglig, å vem var det? Jag måste svara! Så alltså, e, våra sociala medier fanns ju inte när jag växte upp, bara det faktum om man e född 1992 eller senare så har man inte levt en dag utan Internet, inte 1 timme har du levt utan Internet, å vad gör det med mig som människa?”(Fältsekreterare 1)

Citatet speglar hur en av fältsekreterarna uppfattar dagens samhälle, och vad det skulle kunna göra med ungdomen. Uttalandet kan ses som en viktig utgångspunkt ifrån Hirschis teori om

sociala band. De sociala banden ungdomar många gånger har idag är just genom tekniken i form av olika sociala medier samt sin mobiltelefon. Fältsekreterarna menar båda att ungdomen idag måste och vill hitta sin plats i samhället, att det är svårare att vara ung idag samt att det är en ”svår väg att vandra” som en av fältsekreterarna uttryckte sig.

Fältsekreterarna är den arbetsgrupp som kanske ”ser” mest hur det verkligen ser ut på fältet. De har en annan närkontakt med ungdomarna än till exempel vad en socialsekreterare kan ha. De uppger att det idag är svårt för ungdomar att finna någon plats där de kan känna gemenskap. En naturlig mötesplats är grundläggande för att ungdomar ska känna tillhörighet, gemenskap och att det har något att göra överhuvudtaget. Individens möjligheter bör tas till vara på så långt det någonsin är möjligt. Fältsekreterare 1 berättar om ett projekt som bidragit till att ungdomar fått känna sig delaktiga. Kommunen har under den årliga festivalen anordnat en speciell alkoholfri mötesplats, där ungdomar som hjälpt till och engagerat sig får en gratis resa som belöning. På så vis bildas och upprätthålls de sociala banden och anknytningen till samhället enligt Hirschis (2004) teori. Alla mina respondenter är överens om att ungdomskriminalitet är ett utbredd och mångfacetterat fenomen som med tiden kommit att förändras till stor del.

Behandlingspersonalen menar att ungdomskriminalitet har blivit rårare idag, man använder sig av mer tillhyggen än förr, våldet har trappats upp, sjunker ner i åldrarna samt att rekryteringen till olika gäng ökat och kan ses redan hos 12 åringar. Hur ska vi förstå detta? Vad är det som hänt? Eller har det alltid funnits? Hirschis (2004) teori utgår från fyra olika sociala band. Det ena fokuserar på individens samhörighet, *attachment*. Detta innebär hur individens band till andra betydelsefulla personer ser ut. Hirschi (ibid.) menar att om man utvecklar starka, bra band så är risken mindre att hamna i kriminalitet. På liknande sätt menar Alltucker et al (2010) att misshandel och negligering i tidig ålder ökar risken för en ogynnsam utveckling hos barnet, då de sociala banden inte blir starka och bra. Det handlar också om att umgås med dem som inte begår brott. Alla respondenter är överens om att det kan finnas en risk i att ungdomen drar sig till kriminella gäng. Behandlingspersonal vid behandlingshem 1 och fältsekreterarna betonar starkt det farliga i att rekryteringen bland unga till vissa subkulturer, gäng, blivit vanligare idag.

”Vet att vi haft över tid, har vi haft klasser där det varit en del olika individuella invigningsriter, att vara med i ”innegänget”, gå ner i affären där det är störst risk att åka fast, för att snatta, men UTAN att åka fast, åker du fast blir du uthängd och utfrusen av gänget, det har varit så [...] men kan man få den konstellationen

i årskurs 6, så kan man ju, då är det lätt att förstå att... eee... Original Gangsters och Hells Angels och alla dom, att dom finns, mm.” (Fältsekreterare 1)

Detta visar tydligt hur det kan se ut på en del skolor idag. Att rekryteringen börjar i tidig ålder, som fältsekreterare 1 påpekar speglas här. Även personal från behandlingshem 1 påpekar starkt att den största del ungdomskriminalitet förstås utifrån dessa gängbildningar. Hirschis teori belägger detta både som en del av dålig anknytning och involvering i samhället. Dessa ungdomar som redan är inblandade i kriminella band löper högre risk att fortsätta med det. Deras sociala band till samhället är till stor del redan här brutna. Ohlsson & Swärd (1994) skriver också att man redan under 1950- talet kunde se gängbildningar i samhället utifrån ett hårdare klimat i form av miljonbyggen och materiell nöd. Gängbildningar är alltså inget nytt fenomen, utan har kunnat skönjas genom historien.

Behandlingspersonal vid behandlingshem 1 uppger att en del av deras ungdomar med kriminella erfarenheter inte vet hur samhället fungerar, vilka myndigheter man ska vända sig vid problem. Detta menar behandlare 1 är en stor riskfaktor att det bildas ett utanförskap hos ungdomen som sedan kan öka risken att hamna i kriminalitet. Inom det kriminella gänget bildas i sin tur en subkultur, ett så kallat ”innanförskap i utanförskapet” (Behandlare 1). Det handlar också till stor del om att glorifieringen i de olika gängen ökat, det anses ”tufft” att vara med i ett gäng av många som bara är barn, redan i 12 årsåldern.

Fältsekreterare 2 uppger att ungdomskriminaliteten blivit annorlunda genom åren. Den största förändringen kommer genom att droger blivit vanligare idag än tidigare. Behandlingspersonal vid behandlingshem 1 menar också att han upplever det som att inställningen till droger blivit vanligare idag. Behandlingspersonalen uppger att gränserna till Sverige blivit tunnare, att tullarna inte kontrollerar vad som förs in lika noggrant, och att det leder till att ungdomar behöver begå kriminella handlingar för att kunna köpa droger som är mer lättillgängliga idag.

”Alltså det här med droger har ju ökat, som jag upplever det, mer liberal inställd till droger överlag. Och det är ju en kriminell, alltså, att använda till exempel hasch som är vanligast här, det är ju en kriminell handling. Så visst har det blivit annorlunda genom åren, ee... men om det ökar kriminaliteten av det, det vet jag inte om man säger.”(Fältsekreterare 2)

De båda fältsekreterarna nämner också att det inte är lätt att vara ung idag, och att många och höga krav ställs. Det säger att det är svårt idag för den unge som inte kan eller har svårt med att läsa på gymnasiet. Idag finns det inte mycket alternativ till de ungdomarna, och vad händer

med dom då? Fler lärlingsplatser skulle behövas anser fältsekreterarna. De sociala banden till samhället och arbetsfältet grundläggs ju till stor del under skoltid, varför skolan är oerhört viktig, vilket alla respondenter är överens om.

”Utifrån större krav på att man ska gå i skolan idag, alltså, just nu så ökar man, höjer ju nivån på man ska ha högre betyg från grundskolan för att komma in på gymnasiet, man MÅSTE gå på gymnasiet, man kan liksom inte sluta 9: an och få jobb direkt, alltså den möjligheten finns ju inte idag. Så det ställer ju mer krav, samhället ställer mer krav på att man ska ju läsa, och de passar ju inte alla.” (Fältsekreterare 2)

Ungdomskriminalitet anses börja redan i tidig ålder, vilket en del av mina respondenter uppger. Redan på förskolenivå och skolnivå kan man se normbrytande beteende, vilket är viktigt att uppmärksamma och bryta i tid för att förhindra utvecklingen över tid. Andershed & Andershed (2008) menar att ju tidigare man ser tecken hos den unga att utvecklas negativt, desto lättare är det att förhindra till exempel kriminalitet eller annat icke önskvärt beteende.

”För det man vet, det är ju att ju tidigare ett normbrytande beteende visar sig desto större är ju risken att utvecklas över tid och blir befäst i uppförandestörning och kriminalitet när dom blir äldre. Men ta på allra största allvar när det blinkar rött när barnen är små, för att då har man bäst möjligheter att ändra det!” (Utredare).

”Jag tror att man har dragit in för mycket i skolan, förskolan, skolan, man har tagit de resurserna som är oerhört viktiga idag, för att förebygga brottsliga handlingar, ee..mig veterligen så ju fortare man har insatser i unga år, i lägre åldern på barnet är, desto bättre resultat kan man få i framtiden, det är min uppriktiga mening” (Behandlingspersonal 2).

Här kan vi se att både utredaren samt behandlingspersonal vid behandlingshem 2 har likartade erfarenheter av hur ungdomskriminalitet bör eller kan förhindras.

Fältsekreterarna betonar både att det handlar om att bli en individ och att hitta sin plats i samhället, och att det kan bidra till kriminalitet om detta ej fungerar. Det handlar om att vuxna måste reagera tidigt, att markera och sätta gränser. Både fältsekreterarna och behandlingspersonal vid behandlingshem 2 betonar att det är viktigt med konsekvens direkt.

”Jo, du kan slå en gång till å en gång till å en gång till, då fram till det händer något otrevligt då, det blir ingen gräns, det blir ingen konsekvens.”

(Fältsekreterare 1)

”Och det övergår hans förmåga att förstå, varför har man tagit upp detta nu igen, han har träffat polisen, han har blivit förflyttad, han anser sig straffad |...|

Polisen tar dom men sen tar det lite tid innan det blir något, OM det blir något.”

(Behandlingspersonal 2)

Detta speglar väl hur de uppfattar dagens rättsystem. Många gånger går det trögt i rättsystemet och ungdomsmål som egentligen ska prioriteras tar istället mycket lång tid innan de leder till åtal. Det som fältsekreterare 1 och behandlingspersonal 2 menar är vilka signaler detta ger andra i samhället, att den unge, som faktiskt begått ett brott inte får en konsekvens tidigt, att rättsystemet tar otroligt lång tid på sig att verka.

”Rättsystemet tar åt sig av den negativa äran för att man lägger ner ärende som man inte fullföljer, med ungdomarna som FAKTISKT polisanmäler, man tar inte dom på allvar |...| men åklagaren lägger ner detta här, då tänker jag, vad säger det människor i samhället? Det skickar ju signaler, det måste man vara medveten om, att det är ok att misshandla å ena sidan, men lagen säger något annat å andra sidan. Det skickar fel signaler |...| Hitta någon form av enhetlighet som samhälle, som normbärare som för ungdomarna, annars får vi de ungdomar vi förtjänar” (Fältsekreterare 1).

Enligt Hirschi (2004) teori om sociala band skulle bristen på konsekvens kunna förstås utifrån brist på yttre sociala kontroller. Hirschi menar att när både inre och yttre kontroll saknas är det störst risk att den unge avviker från de samhälleliga normerna. Avsaknaden av en rättslig konsekvens kan tolkas utifrån tanken om att en yttre kontroll saknas.

Behandlingspersonal och utredare diskuterar hur neuropsykiatriska diagnoser som till exempel ADHD samt droger kan inverka på kriminalitet hos ungdomar. Utredaren menar att både ADHD, Aspergers samt lågbegåvning i kombination med utanförskap, dåliga kamratrelationer eller dåliga relationer i familjen kan inverka på ungdomen och öka risken att hamna i destruktivt beteende eller kriminalitet.

”ADHD vet man är en stor riskfaktor, barn med ADHD är jobbiga för sin omgivning, dom är svåra att fostra, så att risken att dom får utsatta för metoder

som inte gagnar dom, antingen för stränga eller för lösa eller växlande t.ex., dom är jobbiga för sina kamrater så risken att kompisarna inte vill ha med dom att göra är större än för andra barn som är mer fogliga och följsamma, och det vet man också att, alltså det här, med att bli frånstött av sina kamrater är en stor riskfaktor för utvecklande av normbrytande beteende, lågbegåvning har många av våra ungdomar” (Utredare).

ADHD samt andra neuropsykiatriska diagnoser är särskilt utsatta eftersom personer med dessa problem har svårare med impuls kontroll, sociala koder samt social relationer i övrigt. Utredaren menar att ungdomskriminaliteten blivit mer komplicerat idag, det är mer psykiatri idag, vilket kan förstås utifrån problematiken med ADHD, Aspergers osv.

Anknytning (attachment) till föräldrar och skola är enligt Hirschi bland det viktigaste av allt utifrån hans teori. De med starka band är oftast inte de som begår kriminella handlingar eller har annat destruktivt beteende. ”There is almost every reason to admit that companionship is one of the most important, universal causes of crime and delinquency among males” (Hirschi 2004:84). Även Alltucker et.al (2006) skriver om att en del av de ungdomar som begår kriminella handlingar ofta har lägre intelligens och svårigheter med sociala och emotionella koder. Frågan om ADHD:s betydelse för kriminalitet är omdiskuterat även hos Ohlsson & Swärd (1994).

6.1 Hur skiljer sig erfarenheter och syn mellan de olika respondenterna?

Både fältsekreterarna, utredaren samt behandlingspersonalen är överens om att ungdomskriminalitet är ett mångfacetterat problem som på senare år kommit att bli annorlunda i på vilket sätt det ter sig.

Det är intressant att notera att alla utom utredaren påpekar att ungdomskriminaliteten till stor del utgår från kriminella gäng. Detta behöver inte betyda att utredaren inte har sett detta i sitt arbete, utan att det kanske beror på att det finns annat som framkommer tydligare hos henne. Utredaren betonar starkt att en stor del av ungdomskriminalitet kan bero på inlärd beteenden, men att dessa går att lära om. Detta är utredaren ensam om att uttala vid intervju tillfällena.

”Och jag tänker att jag delar den uppfattningen som många gör nu att det är inlärda beteenden, där det finns olika risker för att man ska lära in sådana här olämpliga beteenden, och det vet man ju att till exempel oändamålsenlig föräldrarcoaching är en riskfaktor” (Utredare).

Medan de andra respondenterna mest trycker på gängbildningar, droger och fel sällskap, menar utredaren att det är inlärda beteenden i första hand som orsakar ungdomskriminalitet och att det kan handla om utanförskap och att inte känna sig delaktig i samhället på olika sätt. Inlärda beteenden kan kopplas till Hirschis (2004) teori genom bristen på en inre kontroll som grundläggs genom föräldrarna. Social kontroll handlar om vilka band den unge har till olika institutioner, till exempel familj eller samhället. I en familj med svaga sociala band där den inre kontrollen inte lärs in eller negligeras kan det innebära att det inlärda beteendet blir destruktivt. Hirschis teori belyser också det viktiga i att det är en fara om en ungdom inte skapar olika sätt att kontrollera sig själv på, till exempel i olika situationer i samhället (Hirschi 2004). Behandlingspersonal 2 samt fältsekreterarna är överens om att droger och kriminalitet hör ihop samt att det ökat de senaste åren.

Utredaren pratar även en del om bristen i att kunna kontrollera sin ilska som en riskfaktor. Hon skiljer på två olika sorters ilska som kan vara en riskfaktor till kriminalitet om dessa inte kan kontrolleras.

”Misshandel är det ju många som begår och det är ju en del gör det ju i brist på impuls kontroll, en del gör det ju alltså, man skiljer mellan det här med proaktiv och reaktiv aggressivitet, alltså proaktiv är en aggressiv handling som man visar upp för att få något, till exempel vid rån, och reaktiv det är ju något man reagerar på som triggas sin ilska, och när det gäller många av de här misshandelsfallen där ungdomar begått rån så handlar det ju om att de har ju ett hot som kanske gått till handling för att ta mobiltelefon eller ta pengar eller vad det kan vara. Så man får ju bena ut det också vad det ena är och det andra men många ungdomar har ju stora problem med sin ilska, som bottnar i frustrationer på olika sätt, det kan vara livssituation, eller en adhd att man har svårt att tygla sina impulser, utanförskap överhuvudtaget, att inte känna sig delaktig i varken skola eller samhälle eller kamratkretsen eller så” (Utredare).

Att ilska är ett bekymmer för många ungdomar och bristen i att kunna kontrollera denna är något som också fältsekreterarna tar upp. De betonar också en ökad normlöshet och en mer liberal inställning än tidigare till droger, som kan kopplas till kriminalitet. Hirschis teori befäster detta genom att de sociala banden tillsammans, familjen eller betydelsefulla kompisar är svaga, är också risken större för en kriminell livsstil.

”Alkohol och våld hör ihop [...] blandar du då alkohol, inställningen och normlösheten så får du, ee... den konstellationen eller du får det resultatet.”
(Fältsekreterare 1)

Det handlar också om vissa grader i spänningssökande för den unge vilket både behandlingspersonal och fältsekreterarna betonar. Det kan handla om en nyfikenhet, testa gränser eller att ”gå utanför den moraliska stigen” som fältsekreterare 1 betonar. På behandlingshem 1 menar personalen liknande, att han inte tror på en ”ärftlig gen” som bidrar till kriminaliteten utan att det till stor del handlar om spänningssökande och nyfikenhet. Fältsekreterare 1 berättar om sin ”teori” kring hur en ungdom hamnar i kriminalitet. Det är intressant att notera att han är den enda som beskriver en teori utifrån sina erfarenheter och arbetssätt. Han menar att alla går en moralisk stig, men att vissa individer på grund av olika omständigheter hamnar utanför denna stig.

”Jag har en teori som kanske är naiv men som är min egen, den är som så att ALLA, barn och ungdomar hamnar någon gång utanför den stigen som är den moraliska, d v s man hamnar i gråzonen förr eller senare, i det stora hela. Det händer oss alla som ungdomar och det baserar jag utifrån att det handlar om att bli vuxen, det handlar om att bli en individ, det handlar om att hitta sin plats, känsla för att vad är det som det innebär att vara människa, vad är rätt och riktigt, etiskt och moraliskt?” (Fältsekreterare 1).

Han säger att det är mycket som händer med ungdomen i tonåren, både själsligen och kroppsligen. Han betonar de individuella faktorerna till stor del och samtidigt betonar att det är viktigt med en konsekvens direkt av sitt kriminella handlande. Även behandlingspersonal 2 menar att en konsekvens tidigt efter sitt handlande är viktigt.

Här kan vi se att fältsekreterarna och behandlingspersonal har en mer lika syn på vad som orsakar att en ungdom hamnar i kriminalitet än mellan fältsekreterarna och utredaren. Hirschis teori befäster detta genom att det är viktigt att ha starka sociala band till betydelsefulla andra,

som till exempel familj, vänner eller andra samhällsinstitutioner. Den yttre sociala kontrollen formas genom andra mot den unge och det är viktigt enligt Hirschi att den grundläggs tidigt för att förhindra kriminalitet. Den inre kontrollen befästs genom föräldraskapet, kompisar och andra. Det handlar om huruvida man kan kontrollera sina känslor. Man kan tänka sig att en person med ADHD som redan har svårt med impuls kontroll är mer utsatt och har svårare att reglera den inre kontrollen.

Den yttre kontrollen utifrån Hirschis teori handlar om huruvida samhället kan bidra med kontroll av den unge. När inte rättssystemet som är en stor samhällsinstitution kan föregå med gott exempel är det svårt för andra att motivera den unge till varför han eller hon inte ska begå brott.

Behandlingspersonal 2 säger också att det är en speciell och hård kultur i gängen som bildas. Det är viktigt att bryta detta genom att ge den unge en annan personlighet att se upp till. Hirschis teori befäster detta genom att bryta de svaga sociala banden och bygga nya, starka med personer som har bättre inflytande. Det handlar i det stora hela om att ta reda på ungdomens möjligheter och personliga egenskaper. Detta är något som också fältsekreterarna och behandlingspersonal 2 påpekar.

”Vad är det vi ska jobba med, ska vi jobba med ungdomens möjligheter, eller ska vi så att säga lära säga stopp och nej, eller ska vi jobba med ett större självförtroende?” (Fältsekreterare 1)

Behandlingspersonal 2 påpekar att det finns vissa kulturella skillnader i typen av ungdomsbrott. Att det finns en del ungdomskriminella med invandrarbakgrund kan enligt henne bero på att deras familjer har sämre anknytning i samhället. Beroende på varifrån den unge kommer kan de begå olika typer av brott. För vissa anses det absolut förbjudet att stjäla något från någon annan, medan samma person skulle kunna misshandla en annan för att försvara sin heder. Även här stämmer Hirschis teori in då familjer med sämre anknytning kan förstås ihop med Hirschis anknytning eller samhörighet till samhället. Utifrån litteraturen kan man läsa att en del pekar på socioekonomisk status som riskfaktorer till kriminalitet (Estrada & Flyghed 2007).

”Den skiljer sig faktiskt, man kan ju säga att det är skillnad på vad man gör, eee..kulturella skillnader kan man säga, vissa snattar mycket, och ee..det är den här frestelsen då när man kommit till ett land då, rättssystemet, den mal ju sakta,

man får inte en omedelbar konsekvens, för sitt handlande, utan det kommer ju i efterhand, man tror man träffa kanske polisen, det reder sig, då säger polisen jaja vi återkommer om detta, vi får se vad åklagaren säger sen tar det låååång tid innan någonting händer |...|, men han skulle till exempel aldrig snabbt eller tagit något som inte är hans, men att försvara sin heder, genom att slåss, det är kriminellt i Sverige, så är det.” (Behandlingspersonal 2)

Behandlingspersonal 2 berättar också om att även hon ser att en hel del droger hör ihop med kriminalitet. Det kan ibland börja med att ungdomen inte får vara med i gängen på skolan, eller kanske inte är så ”biffig” som han/hon vill vara och därför börjar använda till exempel anabola steroider. Genom att individen börjar med anabola kan utvecklingen mot ett missbruk och kanske en kriminell karriär ta sin början. Samtidigt menar respondenten att det i slutändan är många olika faktorer som kan bidra till ungdomskriminalitet, det är svårt att peka ut någon enskild faktor.

”Om jag tar det här grövsta som jag har fått insyn i är ju att killen har varit mobbad i skolan, han var inte så biffig som han ville vara, osäker på sig själv, självbilden var dålig, var ihop med en underbar tjej, började använda anabola och efter några år så när hon ville göra slut eftersom han förändrade sitt beteende, tydligen bara återge i korta drag, så, sen tog han livet av henne, en kväll bara för hon ville göra slut” (behandlingspersonal 2).

7. Avslutande diskussion och vidare forskning

Att ungdomskriminalitet är ett mångfacetterat fenomen är inte något nytt eller särskilt svårt att förstå. Däremot är det viktigt att ha en debatt och kunskap kring hur det ser ut idag, och vilka är de olika riskfaktorerna? Utifrån analysen kan vi se att nästan alla respondenter menar att gängbildningar och gängrekryteringar ökat med åren. Det går också att utläsa att erfarenheter och syn på riskfaktorer hos respondenterna är olika till viss del. Fältsekreterarna och behandlingspersonalen trycker mest på en mer liberal inställning till droger och en nonchalant hållning till brott. Utredaren menar mest på att riskfaktorerna handlar om inlärd beteende och neuropsykiatriska diagnoser. Alla respondenter är överens om att ungdomskriminalitet är ett komplext och svårbehandlat samhällsproblem samt att det blivit annorlunda genom åren, och att det finns en rårare ton i brotten som begås. Det är viktigt att poängtera att jag inte är ute efter rätt eller fel, utan vill belysa hur olika erfarenheter och syn på ungdomskriminalitet kan se ut.

De riskfaktorer som gör att en ungdom hamnar i kriminalitet kan sammanfattas till att de flesta respondenter menar att det handlar om gruppbildningar, dålig självkänsla, avsaknaden av inre kontroll, neuropsykiatrisk diagnos eller oändamålsenligt föräldraskap. Det går också att utläsa vissa skillnader i hur erfarenheter och syn ses på utifrån mina olika respondenter. Det är tydligt att behandlingspersonalen vid båda behandlingshemmen ser grupprekryteringar, rårare ungdomskriminalitet, mindre resurser i skola samt att rättsystemet går trögare och då ledar till att ungdomsmål inte prioriteras. Fältsekreterarna betonar en högre grad av utanförskap och en mer tolerant inställning till både våld och droger. Den största skillnaden ses mellan utredaren och behandlingspersonal, då utredaren mest trycker på inlärd beteende och neuropsykiatriska diagnoser än de andra respondenterna.

Genom att ta till vara på tillfällena med ungdomar som engagerar sig kanske man kan förhindra gängbildningar, så som fältsekreterarna säger. Det som är tragiskt är att nedskärningar inom förskola och skolan blivit vanligt, och därför är det inte alla barn och ungdomar som kan få den hjälp de kanske behöver. Det finns också en uppenbar fara i att rättsystemet går för långsamt och att detta beror på dåliga resurser. Idag läggs många olika ungdomsmål ner på grund av bristande bevis, eller att åklagaren inte anser det vara nödvändigt att driva målet vidare. Även här kan vi se en nedskärning i viktiga samhällsliga instanser. Det som behövs anser jag är fler poliser, fler fältsekreterare ute bland ungdomar och framförallt fler fritidsgårdar så att de unga har någonstans att ta vägen efter skolan.

Det är viktigt att arbeta med barnen i tidig ålder för att förhindra en negativ utvecklingslinje, precis som utredaren menar. Eftersom droger är vanligt hos ungdomar idag krävs att vi bekämpar drogerna och kanske vågar diskutera detta ännu tidigare? Kanske ligger det något i att färre tullar, färre gränser och EU-medlemskapet bidragit en del till att synen på droger blivit mer liberal idag? Genom analysen kan det konstateras att mina respondenter i många fall har likartade uppfattningar om vad det är som gör att en ungdom hamnar i kriminalitet. Genom att titta tillbaka på historien kan man förstå de ökade ungdomsgängsbildningarna. Som Ohlsson & Swärd (1994) skriver kunde man redan på 1920-talet och där efter se mer bildningar av gäng inne i städerna i samband med ökad arbetslöshet och depression. Om man drar paralleller till dagens samhälle skulle man kunna säga att vi med vår ökade arbetslöshet i Sverige har fått fler och fler gäng. Kanske kan vi lära oss av historien och undvika att den upprepar sig? Historien visar oss samband som jag tycker man kan se i dagens samhälle också. Det är en fara i att inte ta ungdomar på allvar som faktiskt anmäler ett brott de varit utsatta för.

Som går att läsa av analysen hävdar fältsekreterare 1 att det många gånger slätas över från den juridiska sidan, man ska ”ta i hand och förlåta varandra” istället för att anmäla. Jag tror det finns en fara i detta. Det handlar, precis som han säger, om vilka signaler man skickar. Att rättsystemet har mycket brister när det gäller ungdomsmål framkommer tydligt under intervjuerna. Det är få gånger ungdomen faktiskt får en konsekvens av sitt handlande tidigare än ett halvår. Man kan fråga sig vad det skickar för signaler till andra i samhället?

Det finns kanske också en fara i att ungdomskriminalitet har blivit mer uppmärksammas via media. Historien har visat att ungdomskriminalitet började uppmärksammas mer efter 1920 talet i samband med att man mer och mer såg gängbildningar i städerna. Samtidigt som det är viktigt att förhindra och uppmärksamma ungdomsbrott, är det en fara i att ge den alltför stor uppmärksamhet i media, då det kan fresta ungdomen att begå fler kriminella handlingar eftersom man då syns i media. Ett bekräftelsebehov finns hos oss alla, inte minst hos de som inte blir bekräftade så som de bör, och därmed söker bekräftelse genom kriminalitet. I takt med att förskolan, skolan och viktiga fritidsgårdar dras in så är det svårt för ungdomen att hitta en plats där de kan få den bekräftelse som krävs. Kanske är detta en anledning till att ungdomen då begår brott för att bli sedd.

Att känna delaktighet i samhället och få en plats som kan kallas ”ens egen” torde rimligtvis bidra till ökat inflytande och ett ökat välmående. Fler festivaler borde anamma idén om en alkoholfri mötesplats, för att förhindra droganvändningen eftersom den anses göra stor del i ungdomskriminalitet.

Denna uppsats har som syfte att redogöra vad de olika delarna av fältet har för erfarenheter och syn på vilka riskfaktorer som kan ligga till grund för att unga män begår våldsbrott. Som tidigare nämnts kan studien inte ge ett större underlag till att visa hur fältet ser ut angående ungdomskriminalitet, utan speglar en liten del av de olika behandlings och utredningsinstitutionerna i södra Sverige. Uppsatsen kan istället ses som underlag för en större forskningsansats. Det finns en del att anamma för vidare forskning genom denna uppsats. Genom att mer noggrant undersöka hur tekniken påverkar våra ungdomar idag kanske ytterligare riskfaktorer kan åskådliggöras. Det är tydligt att det är något som hänt de senaste 10 åren vad gäller tekniken i samhället, vilket en av mina respondenter bekräftar. Det kan också vara av vikt att se över rättsystemet och forska på hur det påverkar ungdomar och samhället i övrigt att många ungdomsmål idag inte prioriteras.

Det finns flera förtjänster att prioritera ungdomarna idag, både eftersom det är samhällets framtid och att Sverige har bland Europas högsta ungdomsarbetslöshet. Vidare forskning skulle också kunna göras utifrån målgruppens syn och erfarenheter på hur de hamnade i

kriminalitet i tidig ålder och ställa deras svar mot de professionellas. På det sättet skulle det kunna framkomma huruvida ungdomen ser på problemet och därigenom kanske få fram en dialog i hur det bäst bör stävjas, utifrån en respekt gentemot båda grupperna.

Litteraturförteckning

Alltucker, K Bullis, M Close, D & Yovanoff, P (2006) Different Pathways to Juvenile Delinquency: Characteristics of Early and Late Starters in a Sample of Previously Incarcerated Youth. *Journal of child and family studies*, 15, 4, 475-488.

Andershed, A-N & Andershed, H (2008) *Normbrytande beteenden i barndomen - vad säger forskningen?* Gothia Förlag: Stockholm.

Aspers, P (2007). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. Malmö

Brame, R Mazerolle, P & Piquero, A.R (2010) Criminal career progression among serious youthful offenders in Australia. *Jornal of criminal justice* 38,4,340-347.

Chinapah, E (2000) *Tonårnormer i förändring? En empirisk studie av 15 åringar i en mellanstor svensk stad 1969 och 1995*. Psykologiska Institutionen vid Stockholms Universitet 2000

Estrada, F & Flyghed, J (2007) *Den svenska ungdomsbrottsligheten* Studentlitteratur: Lund

Granath, S (2009) Fokus Ung: Dödligt ungdomsvåld, *Apropå 4:2009* Brottsförebyggande rådet.

Hirschi, T (2004) *Causes of Delinquency* New Brunswick, New Jersey.

Jönson, H (2010). *Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning och socialt arbete*. Liber

Lagerberg, D & Sundelin, C (2000) *Risk och prognos i socialt arbete med barn – forskningsmetoder och resultat*. Centrum för utvärdering av socialt arbete och förlagshuset Gothia AB

May, T (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Ohlsson, L & Swärd, H (1994) *Ungdomen som samhällsproblem* Lund: Studentlitteratur.

Råd och anvisningar för uppsatsarbete, Socialhögskolan Lund

Watt Boolsen, M (2007) *Kvalitativa analyser – forskningsprocess, människa, samhälle*. Gleerups Utbildning AB Malmö

www.bra.se

www.vetenskapsradet.se

Bilaga 1 - Informerat samtycke

Jag som ansvarar för denna studie heter Theres Espfors och går sjätte terminen på socialhögskolan i Lund. Under hösten 2010 kommer jag att skriva min C-uppsats som är min kandidatexamen. I juni 2011 tar jag min examen som socionom. Jag har valt att skriva om ungdomsbrottslighet där syftet är att ta reda på vilka riskfaktorer socialsekreterare samt behandlingspersonal kan se bakom att unga män 15-20 år begår grova våldsbrott. Jag kommer att intervjua personal som arbetare som utredare för denna målgrupp samt behandlingspersonal på ungdomshem i Skåne. Intervjuerna kommer att spelas in med diktafon som jag sedan kommer att transkribera i sin helhet. Materialet kommer att behandlas konfidentiellt och med stor försiktighet och det kommer endast vara jag och min handledare som har full insyn i studien. Deltagandet i studien är frivilligt och Ni kan när som helst avbryta Er medverkan. Uppsatsen kommer att publiceras på LUP, lunds studenters uppsatser, och en kopia kommer att skickas via mail till Er vid intresse.

Theres Espfors

Lars B. Ohlsson

Härmed ger jag mitt samtycke till att delta i denna studie enligt ovan

Bilaga 2 – Intervjufrågor

1. Hur länge har du arbetat här?
2. Hur ser dina arbetsuppgifter ut?
3. Hur ser en arbetsdag ut för dig?
4. Skulle du vilja berätta om hur du ser på ungdomskriminalitet?
5. Vad tror du gör att en ungdom hamnar i kriminalitet i tidig ålder?
6. Vad är din erfarenhet av vad som orsakar att en ung individ hamnar i kriminalitet?
7. Kan du se någon förändring över tid sedan du började arbeta med denna målgrupp?
8. Har det hänt att du kommit i kontakt med grövre våldsbrott, till exempel misshandel, dråp eller mord? I så fall, hur ser din erfarenhet ut där?